

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до виконання лабораторної роботи з курсу
«Металеві конструкції»

«ВИЗНАЧЕННЯ СТІЛИ ПРОГІНУ ПРИ ЗГІНІ СТАЛЕВОЇ БАЛКИ
ДВОТАВРОВОГО ПЕРЕРІЗУ, ЩО ВЛІЙНО ЛЕЖИТЬ»

*(для студентів 2–5 курсів денної та заочної форм навчання
галузі знань 19 – Архітектура та будівництво спеціальності
192 – Будівництво та цивільна інженерія; професійне спрямування
«Промислове та цивільне будівництво», «Міське будівництво і господарство»,
«Теплогазопостачання та вентиляція»,
«Водопостачання та водовідведення»)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації до виконання лабораторної роботи «Визначення стріли прогину при згині сталеві балки двотаврового перерізу, що вільно лежить» з навчальної дисципліни «Металеві конструкції» для студентів 2–5 курсів денної та заочної форм навчання галузі знань 19 – Архітектура та будівництво спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія; професійне спрямування «Промислове та цивільне будівництво», «Міське будівництво і господарство», «Теплогазопостачання та вентиляція», «Водопостачання та водовідведення») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. В. Я. Жиляков. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 16 с.

Укладач канд. техн. наук, доц В. Я. Жиляков

Рецензент

С. М. Золотов, кандидат технічних наук, доцент кафедри будівельних конструкцій Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою будівельних конструкцій, протокол № 9
від 27 січня 2021 р.*

ЛАБОРАТОРНА РОБОТА № 3

ВИЗНАЧЕННЯ СТІЛИ ПРОГІНУ ПРИ ЗГІНІ СТАЛЕВОЇ БАЛКИ ДВОТАВРОВОГО ПЕРЕРІЗУ, ЩО ВІЛЬНО ЛЕЖИТЬ НА ДВОХ ОПОРАХ

Вступ

Випробування на вигин, як і випробування на стиснення, також є більш м'яким видом механічних випробувань порівняно з випробуванням на розтягання, тому на вигин можна випробовувати матеріали з малим запасом пластичності, які складно визначити під час розтягнення. Деталі й конструкції, що працюють на вигин, досить часто зустрічаються на промислових об'єктах, тому необхідно оцінювати здатність матеріалу чинити опір вигину залежно від умов навантаження.

Мета роботи – закріпити знання, отримані студентами в процесі вивчення розділу «Металеві конструкції» теоретичного курсу дисципліни. Вивчити методику визначення несучої здатності і деформативності згинальних сталевих балок. Проведені випробування повинні сприяти більш глибокому розумінню студентами дійсної роботи сталевих балок при різних видах навантаження, а також дати студентам навички в проведенні експериментальних досліджень.

Завдання роботи:

- показати характер деформування сталеві прокатної балки;
- проаналізувати характер розвитку прогинів балки з ростом навантаження;
- експериментально визначити стріли прогину балки при двох схемах навантаження. Провести порівняння фактичних значень прогинів балки від двох видів завантаження з теоретичними результатами.

Дослідження проведено на випробувальній машині

Вимірювальні прилади: 1) для стріли прогину – індикатор годинникового типу (рис. 8) _____; штангенциркуль (рис.1) – для визначення розміру перетину; лінійка (рис. 2) – для визначення прольоту балки.

Рисунок 1 – Металева лінійка

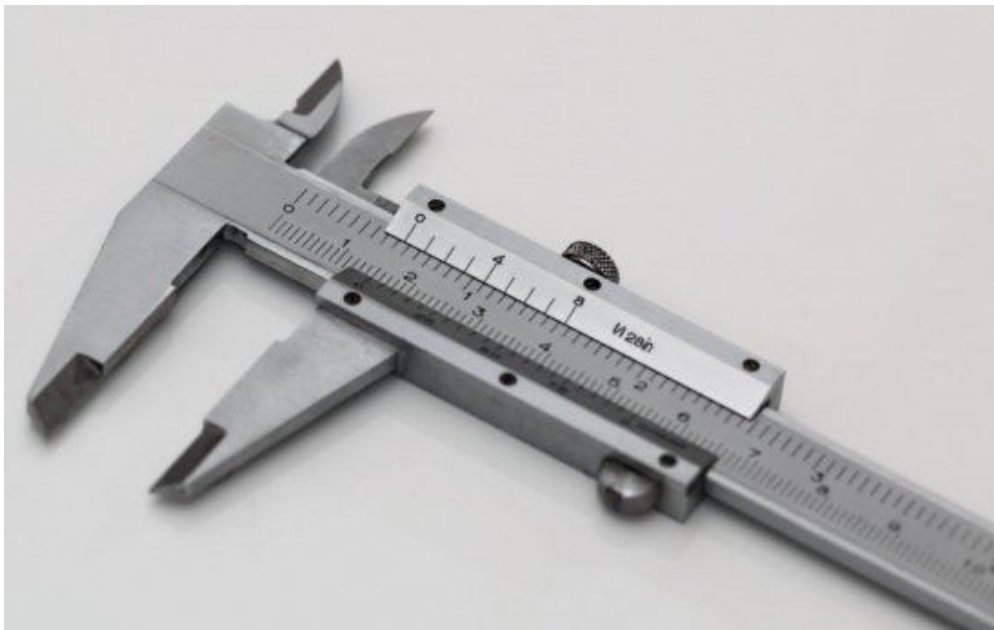

Рисунок 2 – Штангенциркуль

До занять допускаються студенти, які пройшли інструктаж з техніки безпеки, які оформили звіт по попереднього заняття і які ознайомились з змістом майбутніх робіт (за рекомендованою літературою).

У початку заняття викладач перевіряє готовність групи до виконання чергових робіт.

Студенти, які отримали під час перевірки готовності до виконання лабораторних робіт незадовільну оцінку, до занять не допускаються.

Теорія

Безліч елементів конструкції пручається вигину, а пластичний вигин є поширеною технологічною операцією при їх виготовленні. При вигині стержнів відбувається одночасно розтягування і стиснення матеріалу (рис. 3-7), тому в порівнянні зі стандартними випробуваннями на розтягування і стиснення випробування на вигин не дає істотно нової інформації, і характеризують їх опір тільки вигину.

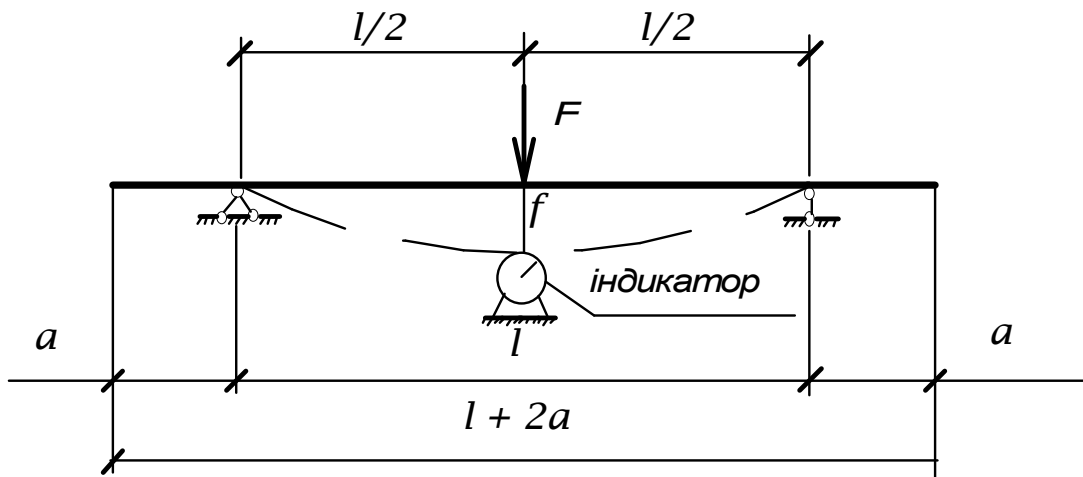

Рисунок 3 – Схема випробування – 1 сила

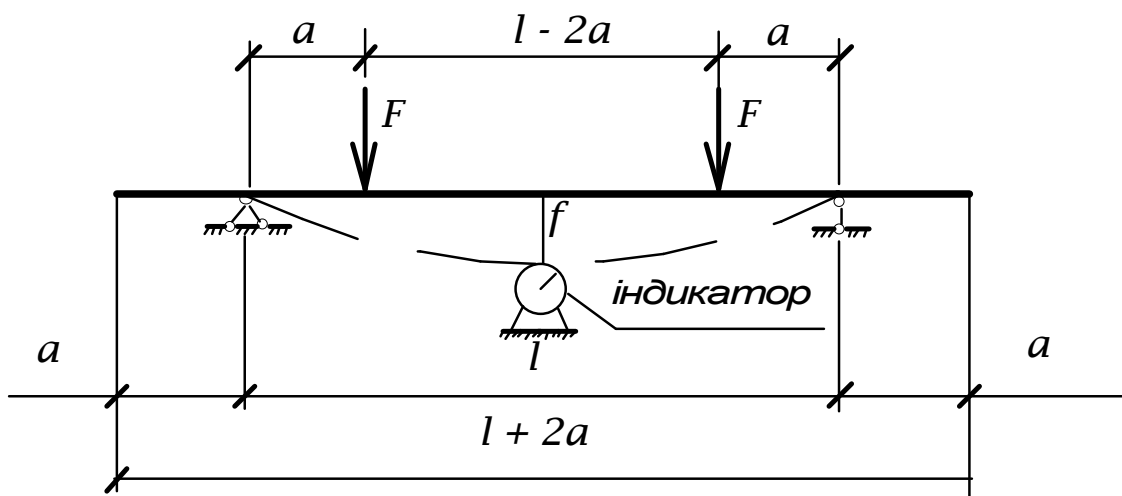

Рисунок 4 – Схема випробування – 2 сили (чистий згин)

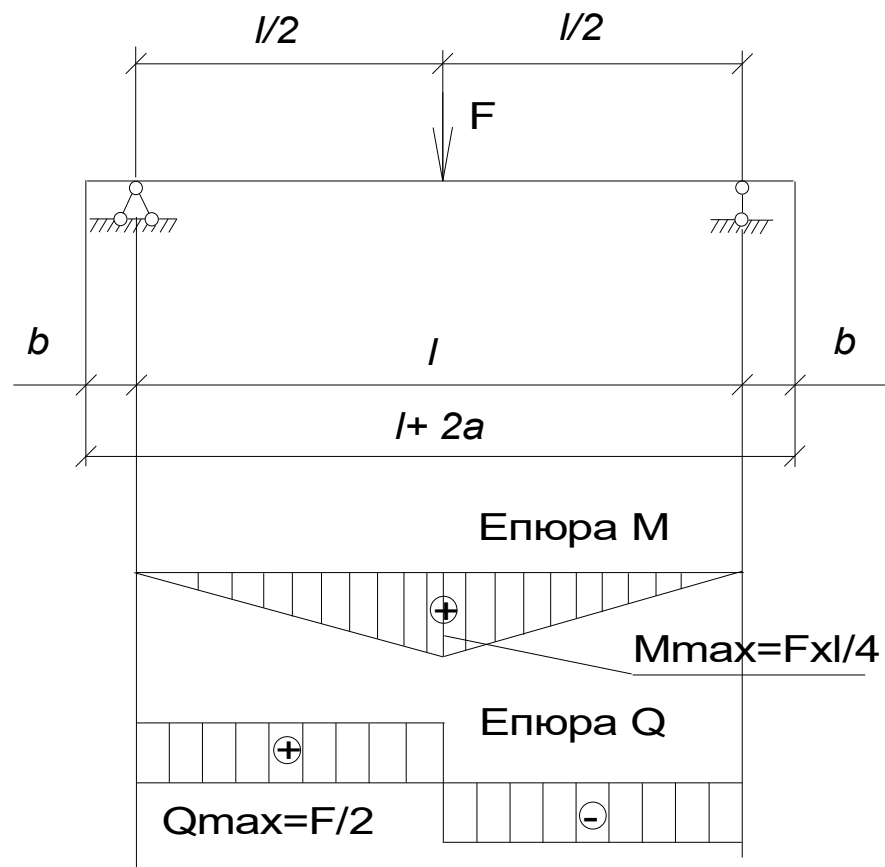

Рисунок 5 – Епюри внутрішніх зусиль (схема 1)

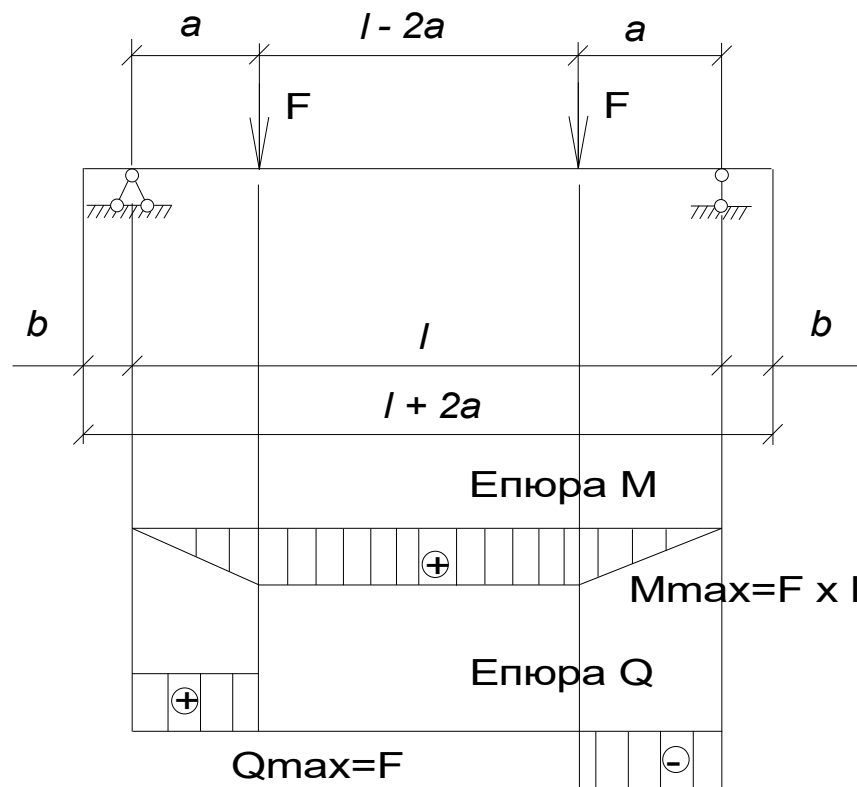

Рисунок 6 – Епюри внутрішніх зусиль при чистому згині (схема 2)

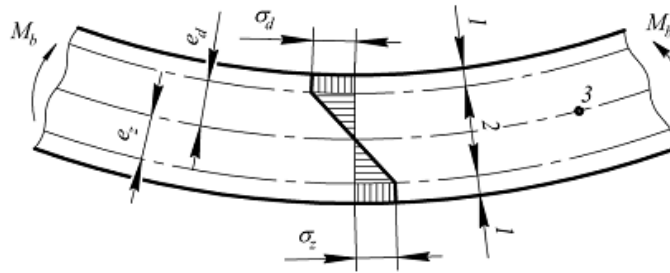

Рисунок 7 – Розподіл напружень в симетричному перерізі при згині зразка:

1 – пластична деформація; 2 – пружна деформація; 3 – нейтральна вісь

Випробування балки за схемою 1

Вибраний профіль балки двотавр № _____

Момент опору перерізу $W_x =$ _____

Момент інерції перерізу $I_x =$ _____

Модуль пружності $E = 2,06 \times 10^6 \text{ кгс/см}^2 \text{ } 2,06 \times 10^4 \text{ кН/см}^2$;

Границя пропорційності $\sigma_{\text{пц}} = 2\,000 \text{ кгс/см}^2$;

Навантаження, що відповідає границі пропорційності ($F_{\text{пц}} \cdot l / 4 = \sigma_{\text{пц}} \cdot W_x$),

$$F_{\text{пц}} = \frac{\sigma_{\text{пц}} W_x}{a} = \text{_____} = \text{кН}$$

Вибране навантаження $F < F_{\text{пц}}$. Приймаємо $F = 0,8 F_{\text{пц}} =$ _____

Визначення максимального прогину балки за результатами розрахунку:

Розрахунковий прогин балки f^T

$$f_{\text{max}}^T = \frac{Fl^3}{48EI_x} \text{ см.}$$

Відносний прогин

$$\frac{f_{\text{max}}^T}{l} = \text{_____} =$$

Визначення максимального прогину балки за результатами експерименту:

$$f_{\text{max}}^{\exists} = \text{_____} \text{ см.}$$

Відносний прогин

$$\frac{f}{l} = \text{_____} =$$

Розбіжність (у відсотках)

$$\delta = \frac{f_{\max}^T - f_{\max}^{\text{э}}}{f_{\max}^T} 100\% =$$

Випробування балки за схемою 2

Вибраний профіль балки двотавр № _____

Момент опору перерізу $W_x =$ _____

Момент інерції перерізу $I_x =$ _____

Модуль пружності $E = 2,06 \times 10^6$ кгс/см² $2,06 \cdot 10^4$ кН/см²;

Границя пропорційності $\sigma_{\text{пц}} = 2000$ кгс/см²;

Навантаження, що відповідає границі пропорційності ($F_{\text{пц}} \cdot a = \sigma_{\text{пц}} \cdot W_x$),

$$F_{\text{пц}} = \frac{\sigma_{\text{пц}} W_x}{a} = \text{_____} = \text{кН}$$

Вибране навантаження $F < F_{\text{пц}}$. Приймаємо $F = 0,8 F_{\text{пц}} =$ _____

Визначення максимального прогину балки за результатами розрахунку:

Розрахунковий прогин балки f^T

$$f = \frac{Fa(3l^2 - 4a^2)}{24EI_x} = \text{_____} = \text{см.}$$

Відносний прогин

$$\frac{f}{l} = \text{_____} =$$

Визначення максимального прогину балки за результатами експерименту:

$$f^{\text{э}} = \text{_____} \text{ см}$$

Відносний прогин

$$\frac{f}{l} = \text{_____} =$$

Розбіжність (у відсотках)

$$\delta = \frac{f_{\max}^T - f_{\max}^{\mathcal{E}}}{f_{\max}^T} 100\% =$$

Журнал спостережень і обробки результатів експерименту

Таблиця 1 – Результати спостережень і обробки результатів експерименту згину однією силою (рис. 5)

№ п/п	Навантаження F		Показники індикатора		Примітка
	кг.с	кН	відлік, мм	приріст $\Delta f_{\text{мм}}$	
1					
2					
3					
4					

Таблиця 2 – Результати спостережень і обробки результатів експерименту згину двома силами (рис. 6)

№ п/п	Навантаження 2 F		Показники індикатора		Примітка
	кг.с	кН	відлік, мм	приріст $\Delta f_{\text{мм}}$	
1					
2					
3					
4					

Для вимірювання невеликих за величиною переміщень застосовують індикатори годинникового типу (рис. 8), які встановлюють на нерухомій опорі з

упором рухомого стрижня в випробовується або закріплюють на випробуваній конструкції з упором рухомого стрижня в нерухому точку. Тому індикатори називають ще контактними прогиноміра.

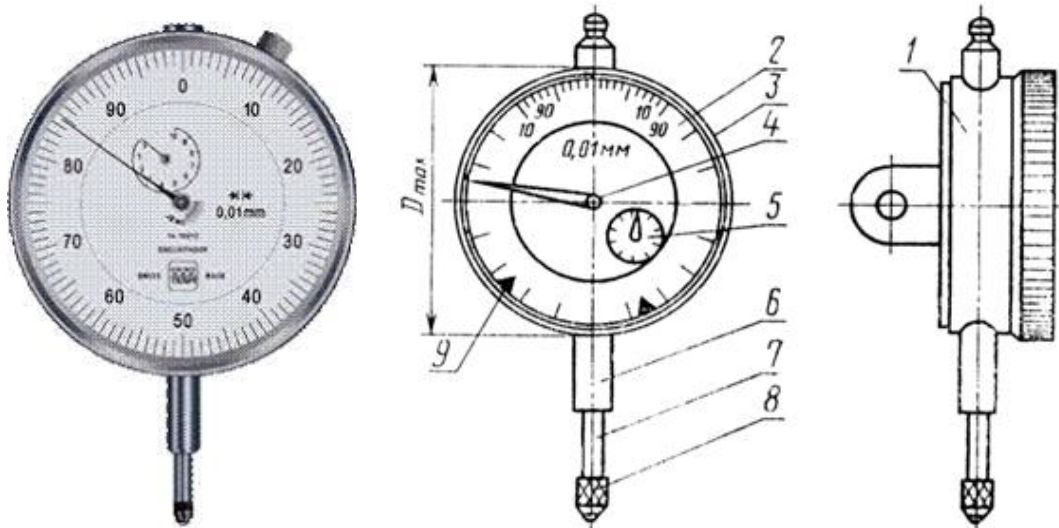

Рисунок 8 – Пристрій індикатора типу ІЧ

На лицьовій стороні корпусу (1) розташований циферблат (2) зі шкалою і ободок (3). У центрі циферблата встановлена стрілка (4) і нижче показчик (5) числа обертів стрілки. З корпусом (1) жорстко пов'язана гільза (6), в якій переміщається вимірювальний стрижень (7) з наконечником (8). У верхній частині корпусу виступає головка вимірювального стрижня.

Гільза (6) і вушко, яке розташоване в задній частині корпусу, служать для кріплення індикатора на стійках, штативах і пристосування. Поворотом обідка (3), на якому закріплений циферблат, стрілку суміщають з будь-яким розподілом шкали (частіше з нульовим). За головку стрижень відводять при установці виробу під вимірювальний

Індикатори характеризуються ціною поділки і межею вимірювання. Для виконання лабораторних робіт застосовують індикатори з ціною поділки 0,01 мм і межею вимірювання 10 мм.

Індикатор годинникового типу складається з циліндричного корпусу, всередині якого розміщується система шестерень. На лицьовій стороні приладу під склом розташовується кільцева шкала і велика стрілка для свідчення відліку.

Для відліку цілих оборотів великої стрілки індикатора передбачається друга мала шкала зі стрілкою. Через корпус проходить вимірювальний шток, на якому нарізана зубчаста рейка, поєднана з зубчастою шестеренною трубкою.

Принцип роботи полягає в наступному. У корпусі розміщений годинниковий механізм, що перетворює вертикальне рух штока приладу в обертальний рух вказівних стрілок. Зміщення штока на 1 мм відповідає один повний оборот великої стрілки або переміщення на одну поділку малої стрілки.

При випробуванні конструкцій індикатори встановлюють за допомогою спеціального штатива і особливого кулачка-держателя, до яких прилад кріпиться за муфту або сережку. Перед початком випробувань слід перевірити роботу встановленого індикатора, для чого потрібно плавно втопити на 2 – 3 мм, а потім відпустити вимірювальний шток.

Якщо після цього стрілка індикатора буде повертатися у вихідне положення, значить, індикатор закріплений правильно. В іншому ж випадку, його потрібно жорстко закріпити в кулачку-тримачі.

Запитання для самоперевірки

1. Які внутрішні силові фактори виникають в поперечних перетинах балки при поперечному вигині?
2. Як закон розподілу нормальних напружень по висоті перерізу балки? За якою формулою обчислюються нормальні напруження при згині?
3. Як розподілені дотичні напруження в перетині балки при поперечному вигині? За якою формулою вони обчислюються?
4. Як експериментально визначити величину нормальних і дотичних напруг?
6. Як обчислити допустиме навантаження на балку?

Висновки: _____

Студент _____ (підпис)

Викладач _____ (підпис)

“ _____ ” _____ 202 р.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ДБН В.2.6-198:2014 «Сталеві конструкції. Норми проектування». Київ : Мінрегіон України, 2014. – 199 с.
2. ГОСТ 27772. Межгосударственный стандарт. Прокат для строительных стальных конструкций. Общие технические условия.
3. ДСТУ 2651:2005. Сталь вуглецева звичайної якості. Марки. (40964).
4. ДСТУ 7305:2013. Металлы. Метод испытаний на растяжение металлов и сплавов при низких и криогенных температурах.
5. Беленя Е. И. и др. Металлические конструкции. – М.: Стройиздат, 1986. – 560 с.
6. Справочник конструктора стальных конструкций / В. Т. Васильченко и др. – Киев : Будивельник, 1990. – 312 с.

ДОДАТОК А

Правила звітності студента та техніки безпеки

Правила звітності студента

Звіт повинен включати:

- титульний аркуш;
- мета і завдання лабораторної роботи;
- основні частина, що включає опис призначення, схеми дії і пристрої випробувальних пресів і машин, а також приладів для лабораторного практикуму;
- висновки відносно отриманих результатів експерименту;
- список використаних джерел.

Фото кожного етапу випробувань кожен студент робить самостійно.

Фото обов'язково входять до складу звіту про лабораторну роботу.

1. Правила техніки безпеки

1. Перед початком виконання лабораторних робіт студент зобов'язаний:

- а) ознайомитися з принципом роботи приладів і обладнання;
- б) вивчити принцип дії і навчитися користуватися всіма приладами, які будуть застосовуватися при випробуваннях;
- в) мати допуск до проведення випробувань будівельних конструкцій, який дається викладачем (завідуючим лабораторії) при проходженні студентом вступного інструктажу з ТБ (розпис в журналі по ТБ) і підготовці відповідних матеріалів при проведенні випробувань (наявність теоретичного розрахунку, журналу, відомості випробувань).

2. Вхід (вихід) в лабораторію до місця випробування допускається тільки з дозволу викладача.

3. Студентам категорично забороняється самостійно навантажувати конструкцію без дозволу викладача, переставляти (знімати) прилади та захисні пристрої, стосуватися клем, розеток тощо.

4. В процесі випробування зразків і моделей будівельних конструкцій реєстрацію показань приладів робити тільки за вказівкою викладача, що веде заняття.

5. Реєстрацію показань приладів студентам дозволяється виробляти до ступеня навантаження, що не перевищує 70% від розрахункової руйнує.

6. Перед руйнуванням конструкції студенти зобов'язані перейти в безпечну зону, вказану викладачем.

7. Підхід студентів до випробуваної конструкції для замальовки утворення тріщин і руйнування допускається тільки після скидання масла в гідросистемі преса або домкратах.

ДОДАТОК Б

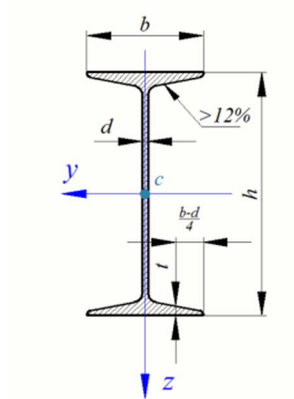
Розрахункові значення простих балок

Таблиця 3 – Розрахункові значення простих балок [6]

Схема балки и нагрузки	Опорные реакции	Максимальный момент	Стрела прогиба
	$A = B = \frac{ql}{2}$	$M_{\text{МАКС}} = \frac{ql^2}{8}$	$f_{\text{МАКС}} = \frac{5}{384} \cdot \frac{ql^4}{EI}$
	$A = B = \frac{P}{2}$	$M_{\text{МАКС}} = \frac{Pl}{4}$	$f_{\text{МАКС}} = \frac{Pl^3}{48EI}$
	$A = B = P$	$M_{\text{МАКС}} = Pa$	$f_{\text{МАКС}} = \frac{Pa}{24EI} (3l^2 - 4a^2)$

ДОДАТОК В

Геометричні характеристики прокатних профілів

Таблиця 4 – Характеристики двотаврових балок [2] (Сортамент)

№ профиля	Масса <i>I</i> м, кг	Размеры, мм				Площадь сечения <i>A</i> , см ²	Справочные величины для осей						
		<i>h</i>	<i>b</i>	<i>d</i>	<i>t</i>		<i>y-y</i>				<i>z-z</i>		
							<i>I_y</i> ,	<i>W_y</i> ,	<i>i_y</i> ,	<i>S_y</i> ,	<i>I_z</i> ,	<i>W_z</i> ,	<i>i_z</i> ,
10	9,46	100	55	4,5	7,2	12,0	198	39,7	4,06	23,0	17,9	6,49	1,22
12	11,5	120	64	4,8	7,3	14,7	350	58,4	4,88	33,7	27,9	8,72	1,38
14	13,7	140	73	4,9	7,5	17,4	572	81,7	5,73	46,8	41,9	11,5	1,55
16	15,0	160	81	5,0	7,8	20,2	873	109	6,57	62,3	58,6	14,5	1,70
18	18,4	180	90	5,1	8,1	23,4	1290	143	7,42	81,4	82,6	18,4	1,88
18a	19,9	180	100	5,1	8,3	25,4	1430	159	7,51	89,8	114	22,8	2,12
20	21,0	200	100	5,2	8,4	26,8	1840	184	8,28	104	115	23,1	2,07
20a	22,7	200	110	5,2	8,6	28,9	2030	203	8,37	114	155	28,2	2,32
22	24,0	220	110	5,4	8,7	30,6	2550	232	9,13	131	157	28,6	2,27
22a	25,8	220	120	5,4	8,9	32,8	2790	254	9,22	143	206	34,3	2,50
24	27,3	240	115	5,6	9,5	34,8	3460	289	9,97	163	198	34,5	2,37
24a	29,4	240	125	5,6	9,8	37,5	3800	317	10,1	178	260	41,6	2,63
27	31,5	270	125	6,0	9,8	40,2	5010	371	11,2	210	260	41,5	2,54
27a	33,9	270	135	6,0	10,2	43,2	5500	407	11,3	229	337	50,0	2,80
30	36,5	300	135	6,5	10,2	46,5	7080	472	12,3	268	337	49,9	2,69
30a	39,2	300	145	6,5	10,7	49,9	7780	518	12,5	292	436	60,1	2,95
33	42,2	330	140	7,0	11,2	53,8	9840	597	13,5	339	419	59,9	2,76
36	48,6	360	145	7,5	12,3	61,9	13380	743	14,7	423	516	71,1	2,89
40	57,0	400	155	8,3	13,0	72,6	19062	953	16,2	545	667	86,1	3,03
45	66,5	450	160	9,0	14,2	84,7	27696	1231	18,1	708	808	101,0	3,00
50	78,5	500	170	10,0	15,2	100,0	39727	1589	19,9	919	1043	123,0	3,23
55	96,2	550	180	11,0	16,5	118,0	55962	2035	21,8	1181	1356	151,0	3,39
60	108,0	600	190	12,0	17,8	138,0	75806	2560	23,6	1491	1725	182,0	3,54

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до виконання лабораторної роботи з курсу «Металеві конструкції»
«Визначення стріли прогину при згині сталеві балки двотаврового
перерізу, що вільно лежить»

*(для студентів 2–5 курсів денної та заочної форм навчання
галузі знань 19 – Архітектура та будівництво спеціальності
192 – Будівництво та цивільна інженерія; професійне спрямування
«Промислове та цивільне будівництво», «Міське будівництво і
господарство», «Теплогазопостачання та вентиляція»,
«Водопостачання та водовідведення»)*

Укладач ЖИЛЯКОВ Валерій Якович
Відповідальний за випуск В. С. Шмуклер
Технічний редактор О. В. Михаленко
Комп'ютерне верстання В. Я. Жиликов

План 2021, 9М

Підп. до друку 02.03.2021. Формат 60×84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 0,9.
Тираж __50__ пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківській національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rektorat@khame.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.